

Budila - Express de Alexandru Musina

Incadrarea intr-un(o) curent/ perioada/ epoca literar(a)

Paradoxal, desi este unul dintre poetii reprezentativi ai generatiei optzeciste, Alexandru Musina refuza eticheta de poet postmodern, optand, prin numeroase articole teoretice, pentru un termen personal -antropocentrism - care sa caracterizeze epoca in care scrie, concept impus mai mult sau mai putin in critica romaneasca.: "Poetii generatiei '80 pot fi subsumati postmodernismului doar prin fortarea termenului si prin obnubilarea esentei demersului lor poetic, de a re-descoperi realul (la toate nivelurile sale, desigur, inclusiv cel cultural, dar nu punand accent pe dimensiunea culturala a lumii) si prin incercarea de a da un sens absurdului lumii inconjuratoare, de a lupta impotriva entropiei. Totul prin (re)aducerea in centru a individualitatii, a persoanei, care devine sistem de referinta; de aceea avem de-a face mai degraba cu ceea ce eu as numi un nou antropocentrism." (Alexandru Musina, O poezie a mileniului III, in "Antologia poeziei generatiei '80", editia a II-a, revazuta si adaugita, Brasov, Ed. Aula, 2002, p. 16)

Debuta in volumul colectiv Cinci din 1982 (alaturi de Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin), continuand cu volumele de poezii Strada Castelului 104 (1984), Lucrurile pe care le-am vazut (1979-1986) (1992), Alea MIMOZEI nr. 3 (1993), Tomografia si alte explorari (1994), Tea (1998), Personae (2001), dar si cu eseuri: Unde se afla poezia? (1996), Paradigma poeziei moderne (1996), Eseu asupra poeziei moderne (1997), Sinapse (2001) sau cu editarea unor antologii: Antologia poeziei generatiei '80 (1993), Antologia de poezie moderna. Poetii moderni despre poezie (impreuna cu Romulus Bucur; 1997).

Caracterizand perioada in care debutase si analizand literatura colegilor de generatie, teoreticianul si editorul Al. Musina identifica in poezia acestora trasaturi postmoderne, regasite inclusiv in propria opera: "Pe langa spiritul de fronda, de refuz al clișeelelor de tot felul, descoperim, la cei mai valorosi poeti ai generatiei '80, cateva mize majore: (auto)biograficul, atentia la realitatea inconjuratoare, dar si constientizarea faptului ca poezia e un text, care se raporteaza nu numai la obiectele si senzatiile imediate, ci si la tot ceea ce s-a scris (spus) deja, incercarea de folosire (inclusiv in poemele cu evidenta deschidere metafizica) a unui discurs apropiat de limba vorbita etc. Esenta noii paradigme poetice, pe care o deschide generatia '80, o constituie rasturnarea relatiei, care domina in modernism, dintre poet si limbaj, dintre text si realitate.

Daca pentru poezia interbelica si pentru cei mai importanti poeti postbelici (...) poezia este un limbaj, e text, iar poetul trebuie sa ""dispara" in spatele acestuia, sa fie "impersonal", pentru poetii optzecisti poezia exprima, comunica o realitate (textul poetic nu mai e o finalitate, ci un mijloc), iar persoana poetului devine sistemul de referinta, instanta ordonatoare, in locul limbajului sau al transcendentiei ("goale" sau "pline")." (ibid., p. 17).

Poemul Budila-Express a aparut in volumul de debut, fiind forfecat de cenzura comunista, si a fost considerat de la bun inceput un manifest deopotriva literar si politic (a circulat chiar in copii xerox, printre iubitorii de literatura si nu numai).

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Titlu.

-Tema. Elemente de structura si compozitie-

Transpunere in cheie negativa a celebrei expresii Et in Arcadia ego! ("si eu am fost in Arcadia!"), poemul descrie o lume caricaturala, grotesca si hilara, semnaland drama individului care si-a pierdut identitatea. Este insul al carui ego a fost imunizat, dezintegrat, suprimat de un sistem opresiv. Tema este, asadar, moderna si postmoderna, deopotriva: descentrarea individului, care devine o parte insignifianta a multimii; totusi, postmodernismul priveste aceasta tema cu detasare si ironie; la Al. Musina se observa doar partial ironia, pentru ca dincolo de ea razbate o profunda melancolie, o atitudine care denota mai degraba sarcasm si amaraciune (ce culmineaza cu dezgust), decat obiectivitate sau detasare.

Titlul este un sintagma parodica ce trimite la trenul cu care poetul facea naveta Brasov - intorsura Buzaului, unde preda limba si literatura franceza, tren populat de cele mai diverse tipuri umane (aceeasi sursa de inspiratie - trenul cu navetisti - o avusese si colegul sau de generatie, Mircea Nedelciu pentru primele lui proze scurte).

Textul este alcatuit din sase secvente, fiecare brodata in jurul unui motiv, secvente care decupeaza instantanee din realitatea imediata, absurda si comica in acelasi timp.

-Trasaturi specifice-

Intr-un articol din 1981 (anterior, deci, volumului de debut), Al. Musina isi propune sa discute despre o poezie a cotidianului, adica o poezie "despre viata noastra obisnuita, dar totodata care sa exprime si "poezia" din aceasta viata. Modesta cum e, tracasata si mereu prea scurta, dar singura pe care a avem sau o vom avea vreodata. (...) Punctul de plecare al poeziei cotidianului va fi, inevitabil, redescoperirea propriei corporalitati, stapanirea - prin cuvinte - a propriilor senzatii, care nu mai sunt aceleasi cu ale inaintasilor. (...) Traim intr-o lume a senzatiilor, lume pe care abia invatam a o cunoaste. Cuvintele, ele insele, nu mai desemneaza, aceleasi realitati senzoriale, de aceea trebuie "retestate", impreuna cu contextele lor. (...)

Poetul nu mai poate ignora nimic din ce se petrece in jurul lui (...). Poezie a cotidianului inseamna, in acelasi timp, si "poezia" din cotidian, miraculosul ascuns in banalitatea vietii de zi cu zi, (...) Cum recunoasteti poezia cotidianului? E rapida, ironica, inventiva, "sincera" si directa, lipsita de prejudecati, dar nu si de o ascunsa pudoare, imprevizibila mai ales, o imagine - filtrata prin senzorii proaspeti ai mintii clare si fierbinti - a lumii in care invatam sa traim." (Al. Musina, Poezia cotidianului, in "Competitia continua. Generatia '80 in texte teoretice", Pitesti, Ed. Paralela 45, 1999, pp. 165-168)

Asadar, poetul scrie o poezie din viata obisnuita, o poezie aparent a banalului. Inserand un element biografic (experienta personala a zilnicului drum cu trenul), Al. Musina adopta motivul calatoriei pentru a descrie o lume care si-a pierdut semnificatiile esentiale, o lume dezarmonica si

depersonalizata, asa acum se prezenta societatea romaneasca in ultimul deceniu comunist. Nu intamplator, poemul a fost considerat si manifest politic.

Ce se remarca, in primul rand, in textul discutat este o perceptie acut senzoriala a realului: simturile exacerbate absorb materia, recompunand realitatea in functie de raporturile pe care eul le stabileste cu ceilalti si cu lumea inconjuratoare - "Cei care m-au iubit au murit inainte de vreme,/ Cei care m-au inteles/ Au fost loviti pe la spate si inmormantati in graba, cei/ Care mi-au tras la xerox programul genetic au innebunit/ si-si plimba in soarele amiezii/ Privirea tumefiata, creierul mirosind a cloroform"; "Am pierdut totul./ In paradis, in clipa cea repede, in metalul inchipuirii/ Nimic din noi n-a ramas. Un avort/ Rapid, aseptice, elegant."; "totusi aerul/ Mai face troc cu celulele spongioase".

Prima parte - Introducere -vorbeste, deci, despre un regret al instrainarii, constituindu-se in jurul temei paradisului pierdut (o recontextualizarea a expresiei Et in Arcadia ego!). Drama individului fara identitate se suprapune imaginii unei literaturi (in fond, a unei lumi intregi) artificiale, subjugate unei cenzuri si unui canon fals-fortat.: "Dupa o iarna lunga a venit vara calda/Fructele noastre nu au avut timp sa se trezeasca,/ Fructele celorlalti se vand la suprapret. (...) Am pierdut totul. Portarii hotelurilor/ Ne-au uitat, femeile fragede si aristocrate ne-au uitat..." in acest context, nu mai supravietuieste decat inocenta creatoare, invecinata cu inconstienta: "totusi moaca roscata/ A servietei mai ranjeste, tampa, fericita."

Partea a doua dezvaluie un univers mecanicist, in care secvente aproape suprarealiste razbat din enumeratia unor stari existentiale: "Din cand in cand ne asezam la masa/ Ciocnim oua rosii sau pahare cu vin, conversam./ Din cand in cand/ Dansam in semiintineric cu femeii/ Proaspat spalate si mereu stanjenite (...) Din cand in cand se aude trompeta,/ Masini greoaie ca niste hipopotami stropesc/ Pavajul incins, vanzatoarele din cofetarii/ Fac strip-tease, si, goale, se bat cu frisca, din cand in cand/ Cate un director se umfla ca un balon, se inalta/ Apoi se sparge, disparand din univers (...)"

In aparenta, poetul extrage experiente imediate, analizandu-si biografia si relatia sa cu realul. Explorarea lufnii nu este, totusi, decat motiv pentru o trista constatare (ni se vindeau iluzii, ni se impuneau valori false, ne era conditionata existenta de aderarea sau refuzul unei ideologii, eram manipulati in modul cel mai josnic), sub care se vede revolta: "din cand in cand/ Cate-un afis/ Multicolor ne promite Noul Ierusalim/ in schimbul a treizeci de bani sau al tacerii."

Daca in prima secventa domina timpul trecut, in a doua, verbele sunt folosite la prezent, pentru ca atentia se indreapta spre actualitate.

A treia secventa propune o evadare in poezie, ca sansa de recuperare a individualitatii, dar si aici se constata aceeasi artificialitate si demagogie (trimiterea este, evident, la poezia propagandistica, idolatra, oportunistă): "Ei ma intreaba despre poezie, acea trebuinta/ Acafoasa si plina de rusine a adolescentei,/ Despre poezie, precepeata grasa si care/ Ne-a luat pe nimic inimile de pustani si le-

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

a pus pe ata/ Despre poezie, cuvânt plicticos,/ Pe care dictionarele-l mai pomenesc/ Din conformism si vocatie inertiala". Exilul autoimpus (aluzie la Ovidiu, cel exilat de Roma la Tomis) nu mai reprezinta o salvare, pentru ca pe acolo trece inevitabil Budila-Express-ul:

"[Ei ma intreaba] Despre noua mea viata in tinuturile boreale,/ Dincolo de scitii cei imbracati in blanuri,/ si, bineinteles, despre Budila-Express."

A patra parte, intitulata Defulare, are aspectul unei revolte scripturale in fata acestei lumi pe dos, un purgatoriu perpetuu in care este calcat in picioare "principiul indivizibil al demnitatii de sine." Aglomerarea de tipuri umane si de toposuri (ale caror nume occidentalizate - Teliu-Valley, Intorsura-City, Bidonville - trimit la spatii imaginare, virgine, asemenea Vestului Salvatic ce asteapta sa fie descoperite), de senzatii si experiente contureaza o lume monotona si masificata, in care eul nu se mai distinge. Aceeasi idee o sugereaza si anafora "si noi...", cu pluralul noi (ca o contopire a eului in colectiv, in multime).

Secventa a cincea este divizata in patru parti: prima subsecventa este o aluzie la falsitatea poeziei si a ideologiei politice - "Creierile, ele insele, pareau a nu exista,/ Decat provizoriu, mereu in asteptarea/ Confirmarii de dincolo: pastile minuscule de oxigen."; a doua subsecventa, sub forma unei extinse enumeratii, propune, intr-o nota sarcastica, o mitologie clovneasca, in care sunt insirate tipologii umane, reduse la simple masti grotesti; a treia subsecventa ironizeaza textele cliseizate ale discursurilor oficiale, iar a patra subsecventa denota atitudinea detasata, dar si dezolata fata de falsele valori expuse anterior.

Ultima parte a poemului, sub forma unei ilustratii, insereaza textul unei reclame, o aluzie paratextuala ("photo, Bild, foto: ALEXANDRU MUsINA") cu elemente din tehnica fotografica, precum punctul final al unei veritabile ilustratii, vederi pe care ar trimite-o cineva din vacanta. Impresia este de insiruire, ca intr-un album fotografic, a unor fiash-uri imagistice, al caror autor se iscaleste in josul paginii.

Drumul parcurs in Budila-Express are valoarea unui catharsis, este un drum initiatic (aluziile culturale si indicatiile intertextuale sustin aceasta ipoteza), intr-un taram pandit de infantilizare si alienatie. Imaginea finala, a fanfarei de ingeri in costume nationale, este o alta referire la o lume artificiala, conventionala, falsa.

-Limbaj. Metode si procedee artistice-

Limbajul este in mare parte denotativ, satirizand, pe alocuri, cliseele si sabloanele limbajului de lemn (vezi TREBUIE, E NECESAR, SE CERE scrise cu majuscula si cenzurate de poetul insusi prin trunchiere, ca un gest disperat de anihilare a monotoniei, a manipularii). Figura de stil dominanta este enumeratia, completata de repetitii, chiar sub forma anaforei ("si noi..."), comparatii - "Masini greoaie ca niste hipopotami", "Cate un director se umfla ca un balon", "fete stoarse ca niste carpe", personificari - "moaca roscata/ A servietei mai ranjeste, tampa, fericita", constructii metaforice: "Noul Ierusalim", "fluidul neincrederii oarbe", "univers placentar" etc.

Asadar, desi teoretic Alexandru Musina este un adversar al conceptului postmodernist, textul sau este reprezentativ pentru trasaturile acestui curent: intertextualitatea (exista in text trimiteri la Eminescu - vezi poezia Din Berlin la Potsdam, Ion Barbu - vezi imaginea cimpoiului, a campului cu iarba si a cirezilor de vaci etc), inserarea elementelor biografice, decupajul instantaneelor din realitate, construirea unei mitologii a derizoriului, prezentarea unui univers absurd, ludic, dezmembrat, amestecul stilurilor s.a.m.d. "Ca poet, Musina scrie o poezie de multe ori tipic postmoderna, orientata catre varianta hard a fenomenului, dar nu de putine ori cu imixtiuni de fantezie pura, "lipite" oarecum in substanta biografista a poemelor. Lectiile [referire la poeme precum Lectiile deschise ale profesorului de limba franceza A.M., Lectia de engleza..., in care poetul nareaza experiente din activitatea didactica - n.n.] profesorului navetist si mai ales poemul Budila-Express ar putea constitui un bun material didactic pentru exemplificarea trasaturilor postmoderne." (Mircea Cartarescu, Postmodernismul romanesc, Buc, Ed. Humanitas, 1999, p. 194).